

ФІЛОСОФІЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуті сучасні тенденції розвитку вищої освіти України і основні вимоги до якості підготовки фахівців. Проаналізовані стратегічні завдання вищої освіти, спрямовані на підвищення інтелектуального, творчого і морального рівня розвитку майбутніх професіоналів.

Ключові слова: освітній простір, якість освіти, європеїзація освіти, полікультурна спрямованість освіти.

Рассмотрены современные тенденции развития высшего образования Украины и основные требования к качественной подготовке специалистов. Проанализированы стратегические задачи высшего образования, направленные на повышение интеллектуального, творческого и нравственного уровня развития будущих профессионалов.

Ключевые слова: образовательное пространство, качество образования, европеизация образования, поликультурная направленность образования.

Modern progress of higher education of Ukraine trends and the basic requirements to high-quality preparation of specialists are considered in the article. The strategic tasks of higher education, directed on the increase of intellectual, creative and moral level of development of future professionals, are analysed.

Keywords: space of education, quality of education, Europetion of education, polycultural orientation of education.

Проблема формування освітнього простору нового типу, що адекватно реагує на зміни у соціумі і готує конкурентоспроможного фахівця є універсальною в усьому світі. Якою саме має бути професійна підготовка фахівців, щоб забезпечити їм можливість реалізувати свій особистий і професійний потенціал одночасно задовольняючи потреби суспільства, – ця серйозна тема є предметом вивчення як філософів, соціологів, політологів, культурологів, так і психологів, педагогів та представників інших галузей науки. Освіта, яка олюднює знання, робить їх дієвими, і наука як сфера, продукуюча нові знання, повинні стати головними орієнтирами нашого суспільства, якщо воно претендує стати конкурентоспроможним у сучасному світі. Адже освіта як пріоритетна сфера людської діяльності обумовлює вироблення оптимальних моделей соціально-економічного, суспільного й духовно-культурного розвитку. Безумов-

но, вона є важливим фактором модернізації суспільства. Успішні спеціалісти з усіх галузей сучасного знання (які є результатом якісної освітньої діяльності) допомагають аналізувати реальність, передбачувати нові світові тенденції розвитку і визначати орієнтири подальшого прогресивного розвитку своєї держави в цілому.

Сьогодні якість освіти сприймається як сукупність характеристик процесу надання освітніх послуг, що відносяться до їх здатності задовольняти установлені в даний час і передбачувані потреби відповідного ринку праці [9, 22]. Отже, проблема якості професійної підготовки випускників розглядається як одна з найактуальніших серед комплексу сучасних викликів, що постають перед освітою XXI століття. Упродовж останніх років активно розробляється ідея створення методології і теорії розвитку української освіти як цілісної неперервної системи. Сучас-

ними дослідниками обґрунтовано ідеї людиноцентризму в освіті як провідного чинника соціального прогресу та її трансформації відповідно до нових ціннісних вимірів у відборі змісту, методик, розумінні якості освіти (В.П. Андрущенко [1], Г.О. Балл [2], В.Г. Кремень [6], В.С. Лутай [7], М.І. Михальченко [8]). Філософія людиноцентризму, яка привертає увагу багатьох сучасних дослідників, акцентує увагу на особистісних цінностях, способах і можливостях їхньої реалізації. Адже духовно-моральне життя людини пов'язане із всією системою цінностей і важливішими філософськими, світоглядними поняттями, які стимулюють до роздумів і власного морального розвитку. Освіта має формувати ідеали, вдосконалювати духовну особистість як найвищу цінність суспільства, стимулюючи її до подальшої свідомої самоосвіти і вироблення індивідуальної кар'єрної траєкторії. Поступово людина може сама ставати для себе цілим Всесвітом, здатним керувати власною свободою. Але кожна освічена людина має також розуміти, що вона не є морально досконалою особою, вона може помилитися, але завжди гідно вийти із ситуації, не втрачаючи віру в добро.

Сьогодні конкурентоспроможним при працевлаштуванні може вважатися фахівець, який відповідає, як мінімум таким критеріям: високий професіоналізм, володіння сучасними методами та технологіями конструювання, моделювання та отримання інноваційних рішень, вміння працювати у світовому інформаційному просторі, вільне володіння однією або кількома іноземними мовами, обізнаність з основними вимогами організації трудових взаємовідносин і методами конфліктології, ініціативність, комунікабельність, готовність до самостійної, високоякісної, результативної праці, здатність генерувати нестандартні рішення, а також вміння визначати пріоритети. Стратегічними завданнями сучасних закладів вищої освіти у цьому контексті є: вихід на позиції лідерства в світовій освітньо-професійній сфері підготовки фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів та ступенів; формування власного іміджу та підвищення престижу вищого навчального закладу як гаранта якості та надійності

© Лозко Г. С., 2011

освітньої та наукової діяльності; інтеграція зі світовим освітнім та науково-технічним співтовариством з дбайливим збереженням власних досягнень і напрацьованих традицій; забезпечення випереджаючого задоволення вимог та очікувань замовників; забезпечення ефективної реалізації принципів соціального менеджменту для студентів та викладачів [4; 5]. Порівняно з минулими поколіннями сучасні студенти раціональніше сприймають життя, вони більш самостійні. Якщо раніше молодь спиралася на досвід попередніх поколінь, то тепер їй доводиться творити новий соціальний досвід, покладаючись переважно на себе, що значною мірою зумовлює суперечливі тенденції у її свідомості та поведінці. Слід зазначити, що чимало рис сучасного студентства, зокрема індивідуалізм, егоїзм, прагматизм, інструменталізм у досягненні власних цілей, аполітичність і громадська пасивність, споживацтво, недостатній розвиток творчого начала, завищені запити в професійно-трудої сфері й водночас девальвація цінностей професіоналізму, а також відчуження від праці, не є випадковими. Кризове суспільство активізує в масовій свідомості молоді цінності самозбереження задля елементарного виживання, виштовхуючи на периферію духовні орієнтири, цінності вищого гатунку, роблячи молодь заручником матеріальних аспектів буття.

Сьогодні процес морального розвитку молоді та її соціалізації ускладнюється переоцінкою традицій, норм і цінностей. Безумовно, що пріоритетом моральності завжди є загальнолюдські гуманістичні цінності. Але критеріями цих цінностей виступають не лише уявлення про такі моральні якості, як доброзичливість, повага до людської гідності, милосердя, доброта, людяність, толерантність, порядність, вміння прощати, не чинити зла, а й практичні дії, вчинки, мотиви, стимули і наміри молодих людей. Особливого значення у цьому аспекті набуває розвиток потреби в емоційному і духовному контактах з людьми, потреби у самоповазі, співчутті та співпереживанні людям. Тільки через сформоване уявлення про міру людяності (міру суспільного розвитку людини), стійкі моральні переконання, судження, інтереси

та потреби, здатність співвідносити себе з іншими, керуючись поняттям ганебного або гідного людини, сучасна особистість поступово вчиться спілкуватися з іншими та виявляти себе у діяльності на гуманних засадах. Молоді властива спрямованість у майбутнє, стурбованість соціальними проблемами (війни і миру, екології тощо), пошук свого “Я”, а також “вакуум” віри, пасивність, дефіцит духовних контактів, гуманістичних начал особистості. Тому важливо уберегти її від соціальної фрустрації, сприяти гармонійному зростанню завдяки поєднанню знань, культури і духовності як важливих чинників сталого людського розвитку.

Сучасна освіта є важливою універсальною умовою визначення людської сутності буття взагалі, у центрі якого – проблема національної та особистісної самоідентифікації. Так, на думку В.Г. Кременя, «мета будь-якої освітньої системи полягає у формуванні такого практичного світогляду людини, який би щонайкраще поєднував її професійну діяльність із загальними цивілізаційними цінностями, закладеними в основу цієї системи» [6, 481]. Європейський вибір України актуалізував вивчення тенденцій розвитку освіти всієї Європейської спільноти. Однією з таких тенденцій є полікультурна спрямованість освіти, теоретичні основи якої свого часу розробляли й вітчизняні вчені Г. Ващенко, В. Винниченко, Б. Грінченко, М. Драгоманов, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, С. Черкасенко, Я. Чепіга та ін. Полікультурна освіта ґрунтується на неупередженості, справжньому взаєморозумінні та відсутності маніпулювання, усвідомленні і згоді з різноманітністю інших культур, релігій і мов та повазі до них. Вона передбачає оволодіння особистістю системою національних і загальнокультурних цінностей, комунікативних і емпатичних умінь, що дозволяють їй здійснювати міжкультурну взаємодію і виявляти розуміння інших культур, а також толерантність стосовно інших носіїв. Так, Г. Ващенко зазначав, що чим більше буде у кожного народу можливостей розвивати свою національну культуру, тим різноманітнішою і багатшою буде загальнолюдська культура [3].

Наголошуючи на тому, що європеїзація освіти не загрожує національній, регіональній чи місцевій ідентичностям, а навпаки розвиває та зміцнює їх, Рада Європи розглядає європейський вимір в освіті як інструмент для досягнення таких пріоритетних цілей, як: становлення відкритої Європи шляхом озброєння молоді знаннями, необхідними для професійної мобільності; сприяння розвитку демократичного суспільства; ознайомлення зі спільною спадщиною й різноманітністю європейських культур. Добровільна інтеграція сучасних європейських держав як рівноправних спільнот, заснована на високій повазі та авторитеті, визнанні національної ідентичності та самодостатності кожного з партнерів, у майбутньому слугуватиме запорукою справжньої модернізації країн Європи, їхнього стрімкого соціально-економічного та духовно-культурного зростання. Найактивніша роль у цьому процесі має належати освіті, що зберігає і культивує традиційні моральні цінності, формує у соціумі попит на інтелект і якісні знання, що відповідають сучасному рівню науки та техніки.

Отже, система сучасної національної освіти має бути спрямована на: заохочення потреби в накопиченні знань як на рівні країни, так і на особистому в умовах широких можливостей особистісного вибору та відповідальності; стимулювання потреби у “споживанні” знань, вираженої в підвищенні попиту на інтелект; заохочення інвестицій в систему освіти. Одним із магістральних шляхів подальшого підвищення якості підготовки майбутніх фахівців має бути впровадження в навчально-виховному процесі системи менеджменту якості, що спиратиметься на вимоги та побажання споживачів (замовників) послуг. Сучасний навчальний процес має бути побудований таким чином, щоб студентові надавалися максимальні знання, вміння, ціннісні установки та компетенції, зміст та рівень яких продиктовані вимогами сучасного потенційного роботодавця. Для подальшої практичної реалізації цього проекту необхідно плідно аналізувати попит на фахівців певних спеціальностей, а в разі необхідності відкривати й нові спеціальності, доповнювати деякі освітньо-кваліфікаційні характерис-

тики та освітні програми підготовки майбутніх фахівців.

Література:

1. Андрущенко В.П. Філософія освіти в постболонському процесі // Вища освіта України. – №1. – 2006. – С.5-6.
2. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта: Соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. – Рівне: “Ліста-М”. – 2003. – 128 с.
3. Ващенко Г.Г. Твори. Том 4. Праці з педагогіки та психології. – К.: Школяр-Фада ЛТД, 2000. – 416 с.
4. Волков О.І., Віткін Л.М., Хімічева Г.І., Зенкін А.С. Системи якості вищих навчальних закладів. Теорія і практика. – К.: Вища школа, 2006. – 295 с.
5. Кане М.М., Иванов Б.В., Корешков В.Н., Схиртладзе А.Г. Системы, методы и инструменты менеджмента качества. Учеб. пособие. – СПб.: Питер, 2008. – 560 с.
6. Кремень В.Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. – К.: Грамота, 2007. – 576 с.
7. Лутай В.С. Реформування вищої освіти на основі становлення філософсько-методологічної парадигми посткласичної науки. Рух на випередження // Вища освіта України. – № 2. – 2001. – С.33-43.
8. Михальченко М. І. Україна ХХІ століття: і знову пошук шляхів розвитку // Віче. - №1(106). – 2001. – С. 3-15.
9. Фомин В.Н. Квалиметрия. Управление качеством. Сертификация: Курс лекций.– М.: Ассоциация «Тандем», Издательство «Эксмо», 2000. – 320 с.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2011